

12 Programska okruženja

Bilo ko ko želi da programira suočava se sa problemom izbora takozvanog programskog okruženja. Pod programskim okruženjem podrazumeva se skup softverskih alata pomoću kojih programer projektuje i razvija programe. Programsko okruženje uvek uključuje editor, kompajler, biblioteku predhodno razvijenih programa (run time environment), dibager (debugger). Pored ovoga, programeru mogu biti na raspolaganju i drugi softverski alati kao što su alati za analizu i projektovanje sistema (UML, na primer), alati za grafički dizajn korisničkog interfejsa itd.

Mogu se razlikovati dve vrste programskih okruženja: integrisana okruženja (integrated development environment, ili IDE skraćeno) i linijski editori komandi.

Integrisano okruženje je grafički korisnički interfejs koji sadrži sve potrebne alate za razvoj programa kao što su editor, kompajler, grafički dizajner (za forme i sl.), dibager, projekt menadžer itd.

Okruženje sa linijskim editorom komandi je jednodstavno okruženje gde programer korišćenjem jednostavnih tekst editora unosi naredbe programskog koda, naredbe za kompilaciju i izvršavanje.

Danas se za programiranje najčešće koriste integrisana okruženja. Za programere početnike se međutim preporučuje korišćenje jednostavnih linijskih editora kako bi programeri početnici mogli da prate sve korake u izradi programa koji su u IDE ponekad sakriveni.

Naravno, IDE su znatno pogodnija za razvoj složenih programskih sistema jer uključuju i elemente upravljanja projektima.

Poznati primer koji se koristi pri izučavanju bilo kog programskog jezika je primer »Hello World« programa. To je veoma jednostavan program kojim se na ekranu štampa poruka »Hello World«. To je dobar primer kako je ponekad jednostavnije koristiti linijske editore nego IDE za razvoj jednostavnih programa.

Evo kako taj program izgleda u C#.

```
using System;
class Hello
{
    static void Main() {
        Console.WriteLine("Hello, World");
    }
}
```

Datoteke koje sadrže C# program obično imaju ekstenziju .cs. Pod pretpostavkom da smo gore navedeni program smestili u datoteju pod imenom hello.cs, onda bismo korišćenjem linijskog editora komandi mogli koristiti komandu **csc hello.cs** kojom se poziva Microsoft-ov C# kompajler da izvrši prevođenje programa u izvršni mašinski kod koji će biti smešten u datoteci **hello.exe**.

Sada ćemo analizirati ovaj jednostavan program sa ciljem da razumevajući njegovu strukturu razumemo i čitav proces razvoja programa.

Program počinje **using System** naredbom čime se označava da želimo da u programu koristimo biblioteku klasa koju je Microsoft (.NET Framework biblioteka) razvio i stavio na raspolaganje programerima. Ova biblioteka sadrži oko 8.000 klasa podeljenih u nekoliko tematskih oblasti: za rad sa podacima (System.Data), za rad sa windows formama (System.Windows.Forms), za rad sa ulazno-izlaznim uređajima (IO) itd.

Zato što smo `using System` naredbu uvrstili u naš program, možemo da koristimo `Console.WriteLine` metodu koja je deo gornje biblioteke.

Because of the using directive, the program can use `Console.WriteLine` as shorthand for `System.Console.WriteLine`.

Dalje uočavamo da program počinje definicijom klase `hello` (**class hello**), koja ima samo jedan metod pod imenom **Main**. Ispred nazva `Main` stoje reči **static** i **void**. Reč **static** označava da se metoda `Main` ne odnosi ni na jedan poseban objekat, to jest da se **static** metod koristi bez reference na objekat. Reč **void** označava da metod `Main` ne vraća vrednost. Po konvenciji **static** metod pod imenom `Main` je ulazna tačka u svaki C# program.

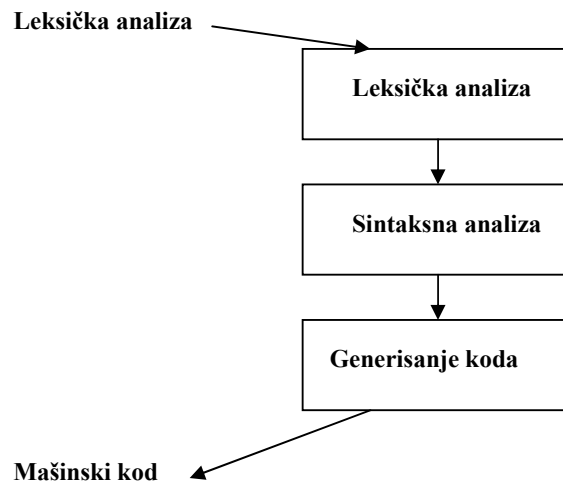
Metod `Main` sadrži samo jednu liniju koda, koja zapravo i nije neka C# naredba, već poziv metode **Console.WriteLine** koja je deo biblioteke `System`, a ta metoda će automatski biti pozvana od strane C# kompajlera.

Kompajleri i interpreteri

Postoje dva načina kako se programi napisani u programskim jezicima mogu izvršavati u računarima. To su kompilacija i interpretacija.

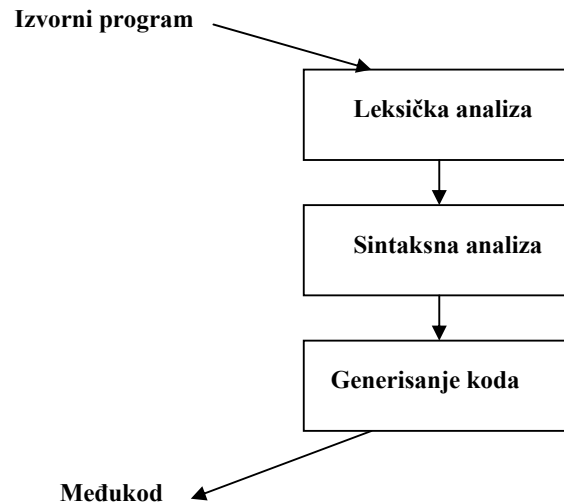
Kompilacija (koja se obavlja kompajlerima) je postupak u kome se program napisan u izvornom obliku prevodi u mašinski kod datog računara.

Sledeća slika ilustruje proces kompilacije programa od izvornog oblika to objektnog (mašinskog) koda.

Interpretacija (koja se obavlja interpreterima) je postupak u kome se program napisan u izvornom obliku prevodi u neki »međukod«, to jest neki jednostavniji jezik sličan mačinskom jeziku, a zatim računar izvršava (intrepretira) naredbe međukoda. Time se postiže da se isti međukod može izvršavati na različitim računarima jer nije zavistan od mašinskog jezika nekog specifičnog računara. Za međukod bi se moglo reći da predstavlja neki univerzalni mašinski jezik.

Sledeća slika ilustruje proces interpretacije.

Kompilirani programi obično rade brže, a prednost interpretera je što su obično interaktivni i nije potrebno prolaziti sve faze kao kod kompilacije da bi se program izvršio.

Linkeri i loderi (loadres)

Linkeri i loderi su važni elementi u procesu dobijanja izvršnog (.exe) programa . Njihova uloga je da izvrše povezivanje (linkovanje) različitih internih delova programa kao i eksternih bibliotečkih potprograma u jedinstvenu izvršnu celinu, kao i da tako pripremljen izvršni program prenesu (loduju) u memoriju računara kako bi počelo njegovo izvršavanje (egzekucija).

Programski editor

Programski editor je deo integrisanog okruženja i služi za editovanje različitih komponenti izvornog koda (programskih naredbi, formi, itd.).

Dibager (Debugger)

Dibager je softverski alat koji služi za testiranje ispravnosti rada programa. On omogućava izvršavanje programa korak-po-korak pri čemu programer može da prati promenu vredosti varijabli. Dibageri mogu da na automatizovan način prave "trace table" koje smo ranije pominjali kao sredstvo za testiranje algoritama.

Dinamičko povezivanje programa (DLL)

Umesto pravljenja izvršnog programa u .exe obliku, četo se pribegava kompilaciji programa do takozvanog .dll oblika. To je skraćenica od Dynamic Link Library (dll) što znači da je ovako generisan mašinski kod moguće dinamički povezivati tokom izvršenja nekog drugog programa koji može da poziva .dll metode.

Povezivanje sa softverima za baze podataka (ODBC)

Open DataBase Connectivity (ODBC), je jedan standardni metod za povezivanje programa sa bazama podataka. Standard je razvila SQL Access grupa 1992 godine sa ciljem da se bilo kom podatku može prilitupiti i bilo koje aplikacije nezavisno od sistema za upravljanje bazama podataka (DBMS). To se postiže umetanjem drajvera za baze podataka kao interfejsa (srednjeg sloja) između aplikacije i DBMS-a. Ovi drajveri mogu se naći u u Microsoft .NET Framework biblioteci.

Korisnički interfejs

Pod korisničkim interfejsom, u užem smislu, podrazumeva se izgled ekrana koji korisnik nekog programa vidi na svom monitoru. Međutim, u širem smislu, korisnički interfejs predstavlja bilo koji način na koji čovek interaguje sa računarom. Korisničkim interfejsima se poklanja velika pažnja, jer od toga kakav je korisnički interfejs zavisi upotrebljivost programa ili lakoća sa kojom čovek-korisnik može da koristi neki softver. Dobar korisnički interfejs olakšava korisniku da obavi posao koji mu je potreban. Često se ispred reči korisnički interfejs stavlja i reč "grafički" kojom se označava da softver sadrži grafičke prikaze (forme, slike, ikone, itd.) kojima se olakšava korišćenje programa. Grafički interfejsi se označavaju sa GUI (Graphic User Interface).

Pitanja

1. Šta je programsko okruženje?
2. Koji su najčešće komponente IDE?
3. Šta je kompajler?
4. Šta je interpreter?
5. Šta je linker?
6. Šta je loader?
7. Šta je linijski editor?
8. Šta je dibager?
9. Šta je ODBC?
10. Šta je GUI?